

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ФОРМИ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ УЧНІВ НА
УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

Виконала: студентка 2 курсу Ang1-M22 групи
спеціальності 014.02 Середня освіта
(Мова і література (англійська))
Карчиста Анастасія Борисівна

Керівник:

Литвинюк О.М., кандидат філологічних наук,
ст. викладач кафедри англійської мови

Рецензент:

Гуменюк І.І., кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської мови

Кам'янець-Подільський – 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	10
1.1. Підходи та теорії навчання читання на уроках англійської мови	10
1.2. Основні функції, види та принципи навчання читання	20
1.3. Сучасні методи навчання читання на уроках англійської мови	30
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЄВОСТІ РІЗНИХ ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	40
2.1. Обґрунтування методів та методик перевірки навчання читання учнів на уроках англійської мови в закладах середньої освіти	40
2.2. Організація навчання читання на уроках англійської мови.....	43
2.2.1. Навчання вивчального читання	43
2.2.2. Навчання ознайомчого читання.....	51
2.2.3. Навчання переглядового читання.....	60
2.2.4. Навчання пошукового читання.....	68
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ І УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИТАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	72
3.1. Результати констатувального експерименту	72
3.2. Результати формувального дослідження	75
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

(УНД) – Універсальні навчальні дії.

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні читання є надзвичайно важливою навичкою. Коли діти дорослішають, навички читання стають все більш необхідними для успішного навчання в школі. Читаючи англійською, діти розвивають інтерес до вивчення англійської мови та вміння здобувати знання. Читання також є засобом навчання інших видів мовленнєвої діяльності. Саме в середній школі важливо закріпити основи розуміння прочитаного.

Тому останнє десятиліття стало свідком глибоких змін, які змусили теоретиків і практиків у галузі іншомовної освіти переглянути усталені і вважалися традиційними погляди на навчання читання.

Нові федеральні державні освітні стандарти загальної середньої освіти характеризуються орієнтацією на розвиток особистості учня. Система освіти відмовляється від традиційного представлення результатів навчання – знань, умінь і навичок, а вимоги стандартів конкретизують види автентичної діяльності, якими мають оволодіти учні до кінця середньої освіти. Вимоги до результатів навчання сформульовані у вигляді особистісних, метапредметних і предметних результатів.

Універсальні навчальні дії (УНД) також є невід'ємною частиною ядра Федерального державного стандарту освіти; під УНД розуміють «загальнонавчальні вміння», «загальні способи діяльності», «позапредметну поведінку» тощо. Це призвело до впровадження різних методик викладання іноземних мов у середній школі, а також до створення нового покоління вітчизняних підручників і методик. Питанням раннього навчання читання іноземними мовами присвячено чимало досліджень. Серед них наукові розвідки М. Біболетової, І. Верещагіної, З. Нікітенко, Г. Рогової, та інших методистів. Однак проблема дітей, які погано читають у школах, не зменшується, а стає дедалі серйознішою. Діти, які не навчилися читати англійською у середній школі, стикаються з величезними обсягами тексту в середній школі, втрачають інтерес

до вивчення мови, у них знижується успішність, а подальше навчання перетворюється на нестерпну каторгу.

Важливість вирішення проблеми формування навичок читання на іноземній мові в школі, масовість навчання в українських школах без урахування індивідуальних особливостей учнів і недостатня розробленість цієї проблеми визначили актуальність даного дипломного дослідження.

На рівні середньої освіти відбувається становлення особистості школяра, виявлення та розвиток його компетентностей, формування вміння вчитися та мотивації до навчання, засвоєння елементів мовної та поведінкової культури.

Упродовж усього періоду навчання реалізуються принципи неперервної мовної шкільної освіти в галузі вивчення іноземних мов, які відповідають сучасним потребам особистості та суспільства.

Рекомендація вивчати іноземну мову з другого року навчання в 11-річній школі зумовлена об'єктивно визнаним суспільним інтересом до вивчення іноземних мов, що підтверджує важливість цього предмета для реалізації завдань майбутнього розвитку особистості. Це і підвищення середнього рівня освіти, і зростання попиту на загальноосвітню підготовку, і формування готовності до міжетнічної та міжкультурної співпраці.

Починаючи з другого класу, дуже важливо привести процес виховання і розвитку учнів у відповідність до сучасних методик. Водночас, нелегким і відповідальним завданням є навчити учнів середньої школи, які ще не володіють достатньою комунікативною компетенцією рідною мовою, успішно спілкуватися іноземною мовою.

Особливої уваги потребує навчання таких видів мовленнєвої діяльності, як читання, аудіювання та говоріння.

На думку багатьох дослідників, читання іноземною мовою, як вид мовленнєвої діяльності і як опосередкована форма спілкування, є найбільш необхідним для багатьох людей. Як правило, небагато людей мають можливість спілкуватися безпосередньо з носіями мови, але більшість людей мають

можливість читати іноземною мовою. Тому навчання читання відіграє домінуючу роль у досягненні поставлених цілей.

Процес читання та отримання інформації в результаті мають вирішальне значення у спілкуванні та соціальній діяльності людей. Таке письмове спілкування забезпечує передачу накопиченого людського досвіду в різних сферах життя, розвиває інтелект і загострює почуття. Іншими словами, воно навчає, розвиває і виховує. Одним словом, читання формує найбільш розвинені та соціально цінні людські якості.

При навчанні читання на ранньому етапі важливо навчити учнів читати правильно. Це означає навчити їх читати літери вголос і викликати думку, тобто розуміти, оцінювати і використовувати інформацію, що міститься в тексті. Ці навички залежать від швидкості, з якою дитина читає. Навички читання означають не тільки швидке і точне зіставлення звуків і букв, а й відповідність звуко-буквених зв'язків змісту тексту, що читається. Тільки тоді, коли техніка розуміння прочитаного освоєна на високому рівні, можна швидко і якісно витягувати інформацію, що є результатом самого процесу читання. Однак це неможливо, якщо діти шкільного віку не в повній мірі компетентні у використанні мовних засобів або не вміють правильно відтворювати звуки.

Тому навчання навичкам читання вголос є початковим кроком і водночас метою та засобом навчання читання. Це пояснюється тим, що читання вголос дозволяє здійснювати контроль через зовнішню форму формування механізмів читання і дає можливість зміцнити основи вимови, яка є основою всіх видів мовленнєвої діяльності.

Намагаючись розглянути це питання більш конструктивно, а також у зв'язку з необхідністю швидкого та ефективного оволодіння читанням іноземною мовою на ранньому етапі, ми обрали тему дослідження «Навчання читання іноземною мовою на ранньому етапі».

Об'єктом дослідження є процес навчання англійської мови в закладах середньої освіти.

Предмет дослідження – форми та методи навчання читання учнів на уроках англійської мови в закладах середньої освіти.

Метою дослідження є: теоретичне обґрунтування; розробка комплексу вправ для формування школярів навичок розуміння прочитаного; експериментальна перевірка та апробація комплексу вправ для формування у школярів навичок розуміння прочитаного англійською мовою.

Виходячи з мети сформульовано **завдання дослідження**:

1. Теоретично проаналізувати підходи та теорії навчання читання на уроках англійської мови;
2. Надати характеристику функцій, методів, видів та принципів навчання читання на уроках англійської мови;
3. Визначити методи перевірки навчання читання англійською мовою;
4. З'ясувати та узагальнити результати дослідження читання на уроках англійської мови.

Для досягнення мети дослідження та розв'язання поставлених завдань використано такі **методи дослідження**:

- 1) теоретичні: аналіз методичної, лінгвістичної, психологічної та психолінгвістичної літератури з досліджуваної проблеми;
- 2) загальнонаукові: аналіз, узагальнення, систематизація, класифікація, аналогія та синтез;
- 3) емпіричні: спостереження за навчальним процесом у школі, бесіди з учителями англійської мови, з учнями, збір матеріалів;
- 4) експериментальні: констатувальний експеримент, педагогічний експеримент;
- 5) математичні: статистичне опрацювання результатів дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в розробці комплексу вправ, спрямованих на формування навичок усного читання з опорою на транслітерацію, пов'язаних з графічним зображенням слів, що вивчаються у вступному курсі з читання вголос, для п'ятикласників, які перебувають на початковому етапі ознайомлення з правилами усного читання.

Методологічною основою дослідження є теорія мовленнєвої діяльності (І. Зимня, О. Леонтьєв), компетентнісний підхід до навчання іноземних мов (Н. Гальскова,), комунікативний підхід до навчання іноземних мов у середній школі (Н. Гез, Р. Мироліубов).

Теоретичною основою дослідження є праці у галузі лінгвістики та викладання іноземних мов (Н. Коряковцева та ін.). У своїх положеннях методика спиралася на праці Л. Виготського, О. Леонтьєва та С. Рубінштейна в яких розроблялася теорія діяльності, особливо мисленнєвої, збиралися дані з проблем пам'яті, формування мовленнєвих навичок і механізму мовлення, враховувалася теорія установки та ін. Проблемі навчання іноземних мов дітей присвячені роботи Є. Матецької, Є. Ленської, І. Борисенко, Л. Козлової, Є. Онищенко, К. Снегової та інших. Різні аспекти навчання іноземних мов розглядаються також французькими фахівцями, зокрема М. Гарабедіаном, Ф. Дебізером, Ж. Жирарде, Р. Коеном, М. Корбелларі, К. Паканіно. Досягненнями психологів, зокрема В. Артемова та Б. Беляєва, стало не тільки визнання мовлення предметом навчання, а й психологічне обґрунтування необхідності навчання всіх форм мовлення іноземними мовами.

Теоретична значущість дослідження полягає в аналізі та узагальненні основних методів навчання техніки читання англійською мовою у шкільній освіті.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що результати дослідження, розроблені вправи та представлені в ньому висновки можуть бути використані в практиці викладання англійської мови.

У емпіричному дослідженні брали участь 60 учнів з п'ятого та сьомого класу, школи №10 у м. Кам'янець-Подільський, в період з 04.09.2023 по 01.10.2023.

Робота пройшла апробацію на науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками науково-дослідної роботи у 2022-2023 навчальному році, яка відбулася в Кам'янці-Подільському 4-5 квітня 2023 року. На конференції були виголошені тези за назвою "Особливості навчання читання англійської мови". Також була участь у XI міжнародній студентській інтернет-

конференції «Мова у міждисциплінарному контексті безперервної освіти», яка відбулася 3-7 квітня 2023 року у Кам'янець-Подільському національному — університеті імені Івана Огієнка та опублікована стаття за назвою «Формування навичок читання англійської мови» у електронному збірнику за результатами цієї конференції.

Структура дипломної роботи складається зі вступу, трьох розділів, загального висновку, списку використаної літератури, який містить 71 найменування; основний текст викладено на 81 сторінці, який містить п'ять таблиць та два рисунки.

ВИСНОВКИ

Теоретично обґрунтувавши та емпірично дослідивши форми та методи навчання читання учнів на уроках англійської мови в закладах середньої освіти , можна зробити наступні висновки:

1. Навчання читання на уроках англійської мови може ґрунтуватися на різних підходах і теоріях, які враховують розвиток мовленнєвих навичок учнів. Навчання відбувається за допомогою наступних підходів:

Фонетичний підхід:

А) Фонематичний аналіз: цей підхід передбачає вивчення звуків, з яких складаються слова, і їх взаємодію у словах і фразах. Учні вчать розпізнавати фонемати та букви, що відповідають цим фонемам.

Б) Фонемно-графічний метод: учні вивчають відповідність між фонемами та графемами (літерами) у мові. Це допомагає їм розшифровувати та читати слова за їх буквеним написанням.

Семантичний підхід:

А) Контекстуальне навчання: учні читають тексти або речення, які вбудовані в контекст, що допомагає їм розуміти значення слів та фраз. Цей підхід сприяє розвитку розуміння тексту як цілісності.

Б) Семантичні картки: використання ілюстрацій або схем для візуалізації слів та їх значень, що сприяє засвоєнню словарного запасу та розумінню смислу слів.

Синтаксичний підхід:

А) Граматичний аналіз: учні навчаються визначати граматичну структуру речень і розуміти, як вона впливає на смислове розуміння тексту.

Б) Розбір речень: учні аналізують складні речення, розбираючи їх на складові частини (підмет, присудок, об'єкт і т. д.), що допомагає їм розуміти, як речення побудовані.

Комунікативний підхід:

А) Читання для спілкування: учні вчаться читати текст з метою отримати інформацію, висловити свої думки або спілкуватися з іншими. Цей підхід ставить акцент на комунікацію та реальне використання мови.

Б) Розвиток навичок читання: учні вчаться використовувати різні стратегії читання, такі як передбачення, визначення головної ідеї, виділення ключових слів тощо.

Контекстуальний підхід:

А) Читання в різних жанрах: учні вивчають, як читати і розуміти текст в різних жанрах, таких як оповідання, новини, наукові статті тощо.

Б) Робота з текстами з реального життя: вивчення текстів, які відображають реальні ситуації та проблеми, що допомагає учням розуміти, як англійська мова використовується в реальному світі.

Важливо враховувати, що ефективний підхід до навчання читання може варіюватися в залежності від вікових та рівневих особливостей учнів. Комбінація різних підходів та методів може бути найбільш корисною для розвитку навичок читання на уроках англійської мови.

2. Навчання читання на уроках англійської мови – це складний і багатогранний процес, який вимагає використання різних функцій, методів, видів та принципів для досягнення максимальної ефективності. Ця процедура має за мету розвивати різні навички, такі як розуміння тексту, розвиток словникового запасу та мовних навичок, а також сприяти засвоєнню нового матеріалу. Методи навчання, такі як фонетичний, семантичний, синтаксичний і комунікативний, використовуються для досягнення цих цілей. Види навчання, такі як читання вслух, самостійне читання, групове читання і читання на швидкість, надають можливість розвивати різні аспекти навичок читання. Принципи, такі як систематичність, адаптація, активна участь, мотивація та постійне вдосконалення, служать основними принципами, які керують навчанням читання. Розуміння та дотримання цих принципів та методів допомагає створити ефективний процес навчання читання, який дозволяє учням розвивати мовні навички та відкриває

перед ними можливість використовувати англійську мову в різних ситуаціях та для різних цілей.

3. Перевірка навчання читання англійською мовою грає важливу роль у визначенні успішності учнів і в удосконаленні навчального процесу. Здійснювалася перевірка за допомогою складання письмових тестів, учні відповідали на питання, що стосуються тексту, такі як питання про ключову інформацію, деталі, граматичні структури і вирази. Також відбувалася оцінка лексичних навичок: слів і висловів з тексту для перевірки розуміння лексики. Здійснювалося усне оцінювання прослуховування учнів, коли вони читають текст вслух, для оцінки вимови, інтонації та розуміння тексту. Групові обговорення допомагали учням обговорювати текст разом у групах і висловлювати свої думки та точки зору. Оцінювалася швидкість читання у різних жанрах, таких як новини, оповідання, вірші, наукові статті тощо. Оцінювання того, як учні використовують стратегії читання, такі як передбачення, виділення головної ідеї, складання плану тощо. Зазначені методи дозволяють оцінювати різні аспекти навчання читання, включаючи розуміння тексту, лексичний запас, вимову та навички аналізу текстів. Використання комбінації цих методів допомагає здійснювати більш об'єктивну та повну оцінку навчання читання англійською мовою.

4. Результати дослідження показують, що впровадження формульованого експерименту в навчальний процес має значний позитивний вплив на рівень сформованості знань англійської мови учнів п'ятого та сьомого класу. Збільшення кількості учнів із високим рівнем знань свідчить про успішність індивідуалізації навчання. Цей результат важливий для вчителів, оскільки показує, що здатність адаптувати підхід до кожного учня дійсно працює. Зменшення різниці між середніми та високими рівнями свідчить про здатність формульованого підходу зрівняти успішність учнів. Це важливо для створення справедливого та мотивуючого навчального середовища. Зниження кількості учнів із низьким рівнем знань свідчить про те, що формульований експеримент може бути ефективним у виправленні недоліків у мовній компетенції. Результати впливають

не лише на знання, але й на психологічний стан учнів. Покращення успішності може позитивно вплинути на самооцінку та віру у власні здібності. Учні можуть відчувати себе більш впевненими у собі як в навчанні, так і в загальному житті. Зниження кількості учнів із низьким рівнем знань може сприяти зменшенню рівня стресу та тривожності. Це може позитивно вплинути на психологічний комфорт і загальний емоційний стан учнів. Швидкість читання є важливим аспектом мовної компетенції. Її покращення може допомогти учням краще сприймати і аналізувати текст. Уміння правильно усвідомлювати прочитане є критичним для розвитку мовної грамотності. Покращення цього аспекту може допомогти учням краще розуміти та аналізувати текст. У цілому, результати свідчать про успішність впровадження формувального експерименту, який впливає як на навчальні досягнення, так і на психологічний комфорт учнів. Показники швидкості читання та усвідомлення прочитаного підтверджують важливість цих аспектів у навчанні англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (VI школа методичного досвіду): матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 28-29 листопада 2016 року /за ред. Л. С. Бровчак, Л. В. Старовойт. Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2016. 312 с.
2. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної Інтернетконференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 6-7 липня 2022 р.) / за ред. Н. О. Пахальчук; О. П. Демченко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля, 2022. Вип. 11. 673 с
3. Андрущенко В., Губерський Л., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість. Київ, 2012.
4. Архипова С. П., Майборода Г. Я. Соціальна педагогіка. Черкаси: ЧДУ, 2012. 365 с.
5. Басіна А. Методика викладання іноземної мови в початковій школі. Київ: Шкільний світ, 2007. 115 с.
6. Барташніков О., Барташнікова І., Зелена І. Ігри для початкового навчання англійської мови. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2010. 64 с.
7. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн 1: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ: Либідь, 2012.
8. Бех І. Д. Виховання особистості : У 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2013.
9. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. Київ: Либідь, 2006.
10. Бех І. Д. та ін. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. І. Д. Бех та ін. Книга класного керівника: довідково-методичне

видання. С. В. Кириленко, Н. І. Косарева. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. С.288-326.

11. Божок Н. О. Особистісно орієнтована освіта і проектна технологія / Н. О. Божок, Л. В. Власенко . Наукові праці НУХТ. 2009. № 28. С.104-107.

12. Валуєва І.В. «Формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до навчання читання». URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/handle/123456789/1984> (Дата звернення 10.09.2023).

13. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ: Просвіта, 2011. С. 347-391.

14. Велитченко Л. К., Подшивалкіна В. І. Методологічні та теоретичні проблеми психології. Одеса: СВД Черкасов, 2009. 279 с.

15. Вєтохов О. Важлива складова комунікативної активності учнів. Іноземні мови в навчальних закладах. 2004. №4. С. 76-84

16. Вишневський О. І. та ін. Теоретичні основи педагогіки. Дрогобич : Коло, 2009. 234 с.

17. Вишневський Омелян. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Посібник. Омелян Вишневський; 2-ге вид., доопрац. і допов. Дрогобич : Коло, 2006. 361 с.

18. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення, перспективи розвитку. Вінницька область: колективна монографія. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2021. 408 с.

19. Гончарук С. К. Вивчення англійської мови: проблеми й пошуки їх розв'язання. Англійська мова та література. 2012. № 22–23. С. 2–5.

20. Грїбкова, І. Ф. Розвиток мовленнєвих навичок за комунікативними методами. І.Ф. Грїбкова. Англійська мова та література. 2006. №2. С.30-33.

21. Гуманкова О. С. Диференційований підхід у навчанні на уроках іноземної мови в початковій школі. Харків: Видавнича група «Основа», 2009. 138 с.

22. Гунько С. Новий підхід до вивчення англійської мови на початковому етапі. Початкова школа. 2011. № 8. С. 32–34.

23. Дем'янюк Т. Організація виховного процесу в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі: науково-методичний посібник. Суми: ТОВ Видавництво «Антей», 2006. 384 с.

24. Державний стандарт початкової загальної освіти. Практика управління закладом освіти: спецвипуск. Київ, 2012. С. 2–33.

25. Друзь З. В. Виховні технології в сучасній школі. З. В.Друзь. Кривий Ріг: КДПУ, 2008. 256 с

26. Європейське Мовне Портфоліо: метод. вид. Уклад. О. Карп'юк. Тернопіль: Лібра Терра, 2019. 112 с.

27. Євтух М. Б., Сердюк О. П. Соціальна педагогіка: Підручник. 2-е видання. Київ: МАУП, 2010. 257с.

28. Заброцький М. М. Основи вікової психології. Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2008. 112 с.

29. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Наук. ред. укр. вид. д р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.

30. Закон України «Про освіту». Освіта України. Нормативно-правові документи. Київ : Міленіум, 2001. С. 11–38 (поточна редакція від 01.04.2022 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>) (Дата звернення 10.09.2023).

31. Зверєва І. Д. Розробка та впровадження програми з навчання життєвим навичкам: міжнародні та вітчизняні підходи. Практична та соціальна робота. 2007. №4. С. 53-60.

32. Іванова М. С. Edutainment як спосіб поліпшення вивчення іноземної мови. Марина Сергіївна Іванова. Національний авіаційний університет «Політ. Сучасні проблеми науки». 2021. С. 42.

33. Іноземна мова: програма для загальноосвітніх навчальних закладів : Рівень стандарту. Академічний рівень. Профільний рівень. 10-11 класи. Київ, 2010. 112 с.

34. Іноземні мови. 1-11 класи : навчальні програми і методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2016/2017 навчальному році. Харків : Ранок, 2016. 160 с.

35. Коваленко О. Виклики сучасної освіти, або як підготувати учня до життя у сучасному суспільстві. Іноземні мови в навчальних закладах. 2008. №1. С.8-10.

36. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень. Навч. посіб. Київ: Професіонал, 2015. 240 с

37. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. Джерело педагогічної майстерності. Громадянська освіта школярів. Науково-методичний журнал. Випуск № 1 (33). Ч. 1-2. Харків: ХОНМІБО, 2005. С. 35-45

38. Концепція профільного навчання у старшій школі // Інформ. зб. МОН України. 2003. №24. С. 3–15 (нова ред.: наказ МОН України №1456 від 21.10.2013. URL: <http://www.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/1681->). (Дата звернення 10.09.2023).

39. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів: навч.-метод. посіб. В. Г. Редько, Т. К. Полонська, Н. П. Басай; за наук. ред. В. Г. Редька. Київ : Пед. думка, 2013. 360 с.

40. Лобанова В. Розвиток комунікативних навичок на уроках англійської мови. Рідна школа. 2009. №6.

41. Малієнко В. Навчальна діяльність як діяльність спілкування. // Іноземні мови в навчальних закладах. 2007. №1. С.37-41.

42. Мартинова Р. Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.09. Р. Ю. Мартинова. Київ. 2007. 51 с.

43. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька; за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с

45. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: Підручник. Панова Л. С., Андрійко І. Ф., Тезікова С. В. та ін.. Київ: Видавничий центр «Академія», 2010. 328 с.

46. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика :підруч. для студ. лінгв. ун-тів і фак. ін. мов вищих навч. Закладів. О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька; під заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ :Ленвіт, 2013. 590 с

47. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 1-4 класи, Видавничий дім «Освіта», 2012 р. 91 с.

48. Нечепоренко Л. С. Методологічні засади теорії і практики педагогічної майстерності. Харків : Вид-во ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. 128 с.

49. Нова українська школа: порадник для вчителя. за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.

50. Полонська Т. К. Науково-теоретичні підходи до створення елективних курсів з іноземної мови у профільній школі. Т. К. Полонська. Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць. Київ : Пед. думка, 2011. Вип. 11. 800 с. С. 431- 437.

51. Полонська Т. К. Мовне портфоліо як інноваційний компонент навчально-методичних комплексів з іноземної мови для старшої школи. Т. К. Полонська. Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць. Київ: Пед. думка, 2012. Вип. 12. С. 637- 645.

52. Полонська Тамара. Професійна орієнтація учнів старшої школи засобами іноземної мови. Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук: мова, освіта, культура. Умань : ПП Жовтий О.О., 2012. Ч. 1. С. 128– 133.

53. Радченко Л. В. Доцільність використання комунікативно-когнітивних методик при вивченні іноземних мов. Джерело педагогічної майстерності: Науково-методичний бюлетень. Випуск № 3(23). 2008.

54. Редько В. Г. Особливості реалізації змісту рівневого навчання іноземних мов у старшій профільній школі в Україні. В. Г. Редько, О. С. Пасічник. Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць. Київ : Пед. думка, 2012. Вип. 12. С. 649- 662

55. Роман С. В. Методика викладання англійської мови в початковій школі: Навч. посібник. Роман С. В. Київ: Ленвіт, 2009. 373с.
56. Семенчук Ю. Іноземна мова – для реального життя. Іноземні мови в навчальних закладах. №2 Київ: Ленвіт. 2010. 387с.
57. Симоненко Т. В. Теорія і практика професійної мовно-комунікативної компетенції студентів філологічних факультетів. Черкаси: Вид. Вовчок О. Ю., 2006. 328 с.
58. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності. Київ: Вища школа, 2014. 335 с.
59. Соколенко О. І. Формування ціннісного ставлення студентів вищих педагогічних навчальних закладів до свого здоров'я: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13. 00. 04 «Теорія і методика професійної освіти». О. І. Соколенко. Луганськ, 2008. 20 с.
60. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ: ТОВ «ЦС», 2015. 32 с.
61. Сухомлинський В. О. Біобібліографія: 2001. 2008 рр. АПН України ; Українська асоціація Василя Сухомлинського ; Державна науково- педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. упорядник Л. М. Заліток, наук. ред. П. І. Рогова, наук. консультант О. В. Сухомлинська, бібліогр. ред. Л. О. Пономаренко. К., 2008. 196 с.
62. Сучасна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Нечепоренко Л. С.; Харківський нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна, Харківський гуманітар.-педагогічн. ін-т. Харків , 2007. 216 с
63. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Т. М. Титаренко. Київ : Либідь, 2009. 376 с.
64. Титаренко Т. М. Сучасна психологія особистості. Т. М. Титаренко. Київ. Марич, 2009. 232 с
65. Титаренко Т. М. Кризове психологічне консультування. Київ. Главник, 2014. 96 с.

66. Туріщева Л. В. Вивчення особистості школяра і педагога: діагностика, практичні рекомендації. Л. В. Туріщева, О. В. Гончаров. Харків : Вид. група «Основа», 2008. 144 с
67. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. Посібник. Київ: Академвидав, 2006. 560 с.
68. Чернобровкін В.М. Психологія прийняття педагогічних рішень: Монографія. Луганськ: Альма-матер, 2006. 416 с.
69. Шиян Б. М. Вацеба О. М Теорія і методика наукових педагогічних досліджень у фізичному вихованні та спорті: навч. посібник. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2008. 276 с.
70. Шкіра О. Бібліотека ВНЗ як осередок духовного і культурного розвитку особистості. О. Шкіра. Київ. Бібл. планета. 2006. №3. С. 32-34
71. Ясінська Н. В. До питання про термінологію методики педагогіки. Педагогічний пошук. 2016. № 3. С. 30-32.